

Efectes econòmics de les polítiques d'integració dels immigrants

GUILLEM LÓPEZ I CASASNOVAS
GABRIEL FERRAGUT
ANA MOSTERIN
CATIA NICODEMO

Aquest article esbossa els efectes econòmics del Programa d'Acollida proposat per la Secretaria per a la Immigració del Departament d'Acció Social i Ciutadana de la Generalitat de Catalunya. Es calculen els beneficis socials que es preveu que es poden derivar de la implementació del Programa, l'objectiu del qual és agilitar i facilitar que els immigrants adquireixin les habilitats i el capital humà necessari per a augmentar l'adaptació laboral i la inserció social a l'entorn. També s'estimen els retorns fiscals (tributaris i de cotitzacions socials) que, a partir del cost del Programa per persona beneficiària potencial, poden ajudar a finançar, en tot o en part, el seu cost.

És important assenyalar que en el càlcul de les primes salarials s'ha optat per partir del còmput de beneficis des dels llindars inferiors, és a dir, de salaris de cotització baixos i de primes moderades.*

* Entorn als 800 euros mensuals, tal com s'observen avui, només quatre mesos de cotització durant l'any posterior al d'arribada, –factors ambdós observats empíricament per als col·lectius que s'espera que siguin els beneficiaris del Programa–, amb un pes d'ocupats respecte de la població beneficiària de dues terceres parts (sense ancians, comptabilitzant l'atur existent i amb nens totalment escolaritzats fins als catorze anys).

Els costos i els beneficis del programa

El còmput dels beneficis se centra en les sortides en les quals el Programa d'Acollida té més incidència:

► **Impacte del coneixement bàsic de la llengua**, tal com és reconegut pel mercat de treball i reflectit en la corresponent prima salarial. La prima s'estima empíricament sobre els salaris inicials que resulten d'aquest coneixement i es quantifica des del llindar mínim de les dades observades per al castellà.

► **Coneixement de l'entorn**, valorat com a prima d'assimilació reflectida en l'augment salarial derivat de la permanència del treballador al país. S'observen aspectes com el coneixement del marc social, el mercat laboral i el desenvolupament de xarxes de contactes professionals i la informació sobre accés a serveis públics en tant que usuaris potencials. Aquesta prima es computa a partir del que es constata actualment com a increment retributiu després d'uns anys determinats de permanència en el país.

► **Millora del capital social** en el seu conjunt i pels beneficis derivats d'altres externalitats socials. Es tracta d'aproximar quin és el guany econòmic que es produirà gràcies a la implementació del Programa per

tal d'evitar el deteriorament relatiu sobre el capital i la cohesió social, com a factors que contribueixen al creixement econòmic. Aquest es quantifica indirectament a través de la informació disponible a la base de dades de l'Institut Valencià de Investigaciones Económicas (IVIE) – Fundación BBVA.

Quantificacions dels beneficis socials

Per als dos primers efectes comentats (primers de coneixement de la llengua i de l'entorn), s'ha construït un model amb dades del registre de la Seguretat Social, a partir de la funció de rendiment del capital humà (MINCER 1974),¹ utilitzada sovint en estudis sobre salaris en el mercat laboral immigrant:

$$\begin{aligned} \ln Y_i = & b_0 + b_1 S_i + b_2 T_i + \\ & + b_3 T_i^2 + b_4 (ADM_i) + \\ & + b_5 (ADM_i)^2 + e_i \end{aligned}$$

en què $\ln Y_i$ és el logaritme natural de la renda laboral de l'individu i ; S_i és la mesura de la formació de l'individu equivalent als anys complets d'escolarització; T_i conté l'experiència laboral acumulada (tant en el país d'origen com en el de destinació); ADM_i és el nombre d'anys d'estada en el país de destí des de la immigració. Aquestes dues darreres variables reflecteixen l'adquisició d'habilitats a través de l'entrenament formal i informal en el treball i a través del fet de viure en el país d'acollida.²

Així, l'adquisició d'habilitats lingüístiques es pot considerar com una manera més d'acumular capital humà, de manera que l'equació bàsica de la renda del capital humà pot estendre's per incloure aquest element:³

$$\begin{aligned} \ln Y_i = & b_0 + b_1 S_i + b_2 T_i + \\ & + b_3 T_i^2 + b_4 (ADM_i) + \\ & + b_5 (ADM_i)^2 + b_6 LING_i + e_i \end{aligned}$$

en què $LING_i$ representa el nivell de fluïdesa lingüística de l'individu, i e_i representa l'error estocàstic.

L'adquisició d'habilitats lingüístiques es pot considerar com una manera més d'acumular capital humà.

Amb les dades del registre d'afiliats a la Seguretat Social, es pot estudiar la influència sobre les retribucions dels assegurats, mantenint igual tota la resta: distància lingüística, temps de permanència i tipus de llocs de treball ocupats. L'ajustament per la formació prèvia del capital humà de cada immigrant es neutralitza per la informació censal oportuna. Aquesta estimació *minceriana* (MINCER, 1974) identificaria, en els salaris observats, la prima pel coneixement lingüístic (la del castellà serviria com a llindar mínim respecte del català, a la que es podria parametritzar un plus afegit per l'especificitat del català com a llengua pròpia del país) i una prima de permanència (aprenentatge en

el coneixement social i en l'adaptació).

Per a analitzar el procés de diferenciació salarial s'utilitza la base de dades corresponent a la *Muestra Continua de Vidas Laborales* (MCVL). Aquesta font estadística resulta d'un mostreig aleatori del 4 % del total de la població que ha tingut algun tipus de relació amb la Seguretat Social espanyola entre els anys 2004 i 2006 (tres primeres edicions). Aquestes dades s'han fusionat amb les del Padró Municipal i, en alguns casos, amb les de l'Agència Tributària.

Amb això, el que es pretén és examinar si individus amb un idioma similar al propi del país de destí entren en el mercat de treball amb un sou més alt respecte als que més previsiblement no coneixen la llengua, encara que tinguin les mateixes característiques personals. Per fer-ho, hem agafat com a grups de comparació els individus amb nacionalitats africanes i els de procedència sud-americana que cotitzen a la Seguretat Social espanyola i que resideixen a Catalunya o treballen en una empresa amb compte de cotització a Catalunya, i que es van donar d'alta a la Seguretat Social per primera vegada l'any 2004. Es comparen aquests dos col·lectius, en lloc d'utilitzar com a referència la mitjana de la població catalana, ja que hi ha un major grau de similitud en tot excepte en el coneixement de la llengua (els primers amb menors coneixements de llengües en la seva interacció

social que els segons, els quals, com a mínim, dominen la llengua castellana).

La prima de coneixement idiomàtic

Es disposa d'una mostra representada per 2.113 sud-americans i 1.174 africans. El salari mitjà declarat a les bases de cotització dels sud-americans és de 732 euros mensuals, mentre que el dels africans és de 687 euros. El salari mensual ha estat calculat sobre les cotitzacions que els individus van fer a la Seguretat Social durant l'any 2005.

De l'estimació se'n deriva que entre sud-americans i africans existeix una diferència salarial del 4,1 %, és a dir, els sud-americans que entren en el mercat de treball amb coneixement d'almenys una llengua d'ús del país, arribats per primer cop i amb les mateixes característiques dels africans, reben un salari més alt. Recordem que aquest es considera el valor del llinar mínim, ja que el valor del català com a llengua pròpia de Catalunya és probable que es valori per sobre del considerat pel castellà.

La part corresponent a les dotacions és igual a -9 % (és a dir, si els africans tinguessin les mateixes característiques que els sud-americans rebrien encara un salari inferior), mentre que l'efecte de la discriminació, degut segurament a la diferència lingüística, és positiu i igual al 13 %, cosa que

demostra que, quan els africans troben una ocupació en el mercat laboral per primera vegada, reben un salari un 13 % inferior al que els correspondria respecte als sud-americans. Sobre un valor mitjà salarial de 687€ al mes, assumint que el col·lectiu cotitza una mitjana de quatre mesos a l'any sobre aquell import, per un 66 % de la població immigrant, donaria per al col·lectiu d'africans una xifra anual *per capita* de 184 €.

Els africans que entren per primera vegada al mercat laboral reben un salari un 13 % inferior al que els correspondria respecte als sud-americans.

La prima d'assimilació

El segon component de l'estimació, computable també amb les dades MCVL, consisteix a estudiar la millora retributiva associada al procés d'assimilació en el temps d'aquests grups d'immigrants en el mercat de treball català, que abans hem anomenat «prima d'assimilació.»⁴

Per a estudiar-la hem construït una altra mostra, composta per 2.348 sud-americans i 2.130 africans que van cotitzar a la Seguretat Social espanyola per primer cop el 2001 i que tenen una data de baixa de la Seguretat Social posterior al 2004, a fi i efecte d'acotar el període temporal d'aprenentatge. Trobem

individus que han tingut més d'una feina en aquests anys –segurament han sortit del mercat de treball algun cop i hi han tornat– i, per tant, són individus que han estat en contacte amb el mercat laboral com a forma de socialització, encara que hagin treballat només dues vegades en quatre anys. El salari mitjà mensual de partida dels africans i els sud-americans és de 839 i 875 euros respectivament.

Utilitzant el mateix mètode d'estimació que en el cas anterior, resulta que les diferències salarials han augmentat un 3 % respecte de l'estimació de la prima lingüística i se situen en el 7%. D'això se'n desprèn que, després de quatre anys, el sud-americans s'han situat millor en el mercat de treball que els africans. La diferenciació disminueix, ja que és del 9 %, i també es redueix la diferència entre les característiques dels africans i dels sud-americans (-2%), tot i que continua essent negativa.

Per tal de trobar un valor concret de la taxa de creixement per a un mateix col·lectiu sobre el seu salari inicial (i no un diferencial entre col·lectius), hem fet l'exercici següent:

► **Africans amb africans.** Hem seleccionat els immigrants africans que l'any 2004 es van donar d'alta a la Seguretat Social per primera vegada. Tenim, així, amb una mostra representativa de 1.174 africans que van cotitzar a la Seguretat Social durant l'any

2005, és a dir, que aquell any van entrar al mercat laboral. Agafem en contraposició l'altra mostra, composta per africans que van cotitzar per primera vegada a la Seguretat Social espanyola el 2001, i que tenen una data de baixa de la Seguretat Social posterior al 2004, és a dir, que han estat en el mercat de treball almenys durant quatre anys. Apliquem llavors de nou el model, sempre ajustat pel mateix vector de característiques, a fi i efecte de neutralitzar altres diferències que no siguin les que es deuen al diferencial del temps (la variable que utilitzem com una aproximació a la prima d'assimilació) i obtenim que la diferència salarial entre els africans que han estat en contacte amb el mercat de treball durant quatre anys i els que han cotitzat només un any és del 24,5 %. D'aquest 24,5 %, el 15 % correspondria als avantatges obtinguts per la permanència d'aquests anys en termes de major capacitat que el primer grup encara no té (experiència, llengua, educació, etcètera) i que són objectiu del Programa.

► **Sud-americans amb sud-americans.** Per tal de valorar els diferencials en termes de percentatge, hem seleccionat, de manera similar al que hem fet abans, els sud-americans que es van donar d'alta a la Seguretat Social per primera vegada l'any 2004. S'obté una mostra representativa de 2.113 sud-americans que van cotitzar a la Seguretat Social durant l'any 2005, és a dir, els

que van entrar més recentment al mercat de treball. Aplicant el mateix procediment que per a l'anterior col·lectiu, obtenim que la diferència salarial entre els sud-americans que han estat en contacte amb el mercat de treball durant quatre anys i els que han cotitzat tan sols un any és del 27,8 %. D'aquest 27,8 %, un 11,5 % és correspon amb les diferents característiques dins del grup, degudes, probablement, a la major capacitat desenvolupada en aquests anys respecte del primer grup.

L'anàlisi de la millora retributiva associada al procés d'assimilació mostra que, després de quatre anys, els sud-americans s'han situat millor en el mercat de treball que els africans.

En conjunt, aquests resultats se situen entre l'11,5 % per als sud-americans (per a ells, el guany d'assimilació en el temps del coneixement de l'entorn no és tan alt) i el 15 % per als africans. D'aquesta manera, qualsevol actuació derivada del Programa que accelerés aquest coneixement produiria un rendiment mitjà anual entre poc més d'un 2,9 % i un 3,75 %. És probable que l'impacte que hem suposat que s'esgota en quatre anys no sigui lineal però, a manca d'altres hipòtesis fonamentades, ho assumirem així.

Casualment, resulta que la prima d'assimilació a quatre anys equival a la del coneixement lingüístic (entorn del 13 % com a mitjana a ambdós casos).

Adoptant la xifra intermèdia del 13 % per al conjunt de quatre anys, afegiria a la comparació una quarta part de la xifra anterior (46 € any). La suma total de les dues primes marcaria un diferencial d'ingressos de 230 € l'any que, per al gravamen de cotització del 24 % per una major renda, donaria lloc a una recaptació addicional de 55 € per any. Comparat amb el càlcul estimat de cost de Programa de 865 € anuals *per capita*, suposaria un amortització pròxima als 15 anys. Com abans s'ha comentat, qualsevol incidència d'aplicació a un col·lectiu més alt (inducció d'ocupació) o la consideració com a base de càlcul de la cotització de col·lectius amb major renda potencial de partida (sud-americans) modificaria les xifres anteriors.

Estimació per parametrització indirecta

Encara que no podem reproduir els càlculs de l'efecte del coneixement de la llengua o dels anys d'estada sobre els ingressos dels immigrants per falta de dades salarials en el cens, sí que podem analitzar, en una primera aproximació, els efectes de la durada de l'estada sobre la probabilitat de l'ocupació (o estudi).

Treballem amb les dades per a Catalunya de la mostra anònima del 5 % del cens de 2001 de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), en una franja d'edat compresa entre els 16 i 65 anys, i considerant els que estan estudiant o treballant *versus* els inactius (labors/llar), pensionistes o aturats. Hem eliminat de la mostra els que cobren pensió per invalidesa. Durant els primers tres anys des de la data d'arribada, l'ocupació creix un 5,7 % per any.

La inversió en el Programa d'Orientació Laboral i de coneixement de la societat catalana pot produir un augment de l'ocupació del 5,6 %.

D'acord amb les dades disponibles sobre l'efecte de l'estada en el nivell d'ocupació dels immigrants per al període 1999 – 2001 – en la mostra censal del 2001 per a Catalunya, i sota el supòsit que el Programa d'Orientació Laboral i de coneixement de la societat catalana atorga uns coneixements o una experiència efectiva equivalents a un any d'estada a Catalunya, la inversió en aquest apartat pot produir un augment de l'ocupació del 5,6 %. Per a la projecció d'usuaris de l'any 2009, això produiria un augment del 5,6 % de l'ocupació en un futur pròxim. Naturalment, una part d'aquest efecte s'encavalca amb el benefici per adquisició de l'idioma.

En les dones llatines, l'assimilació fa que, en cinc anys, la mitjana del diferencial baixi de disset punts a tres. La reducció més significativa es produeix durant el primer any. Qualsevol incidència del Programa en el primer any té una rendibilitat molt alta.

En tot cas, el diferencial per als homes respecte dels nadius en la probabilitat d'ocupació per a immigrants de fora de la Unió Europea (UE) és d'un 17 % (els africans se situen per sota de la mitjana, amb un 10 %), sempre entre individus comparables. No es detecta, per tant, una prima general d'entrada pel coneixement de l'idioma. En tot cas, la composició per edat i gènere pot explicar encara la diferència (amb menys reagrupament familiar, més ocupació mitjana per aquest grup). Per a les dones és al revés. Les de procedència llatina tenen un diferencial de 10 punts i no de 16, que és la mitjana total respecte dels nadius. L'assimilació fa que, en cinc anys, la mitjana general del diferencial baixi de disset punts a tres, i es produeixi la reducció més significativa del diferencial durant el primer any de residència: en un any es passa de disset a sis punts percentuals de diferencial, de manera que qualsevol incidència del Programa que es produeixi en el primer any té una rendibilitat molt alta;

d'altra banda, el cost d'oportunitat de la no existència del Programa és molt menor si no afecta, suposadament, el primer any.

En efecte, les anàlisis mostren que els dos primers anys són decisius per a tancar el diferencial. En aquest sentit, els africans són els que assimilen a unes taxes més baixes -en cinc anys mantenen encara un diferencial de 5 punts- i es pot dir que són les variacions en habilitats el factor que ho explica. Pel que fa a les dones immigrants, el seu nivell d'ocupació en cinc anys acaba essent superior en el cas de les de procedència llatina, fins i tot més alt que en les natives, tot i que, com veurem, en graus de rang d'ocupació força baixos. Això no passa en el cas de les dones africanes, que mantenen uns diferencials tan elevats com els dels homes africans. Les diferències en habilitats, més que la prima del coneixement lingüístic i la prima de la realitat del país, per aquest ordre, en poden ser les causes.

Les dones africanes s'haurien de configurar com a primer objectiu del Programa d'Acollida pels guanys potencials assolibles.

Pel que fa al tipus de treball, ajustat per la caracterització dels individus, els rangs retributius en els quals entren els immigrants en el seu conjunt (els de tots en general) són

més baixos que els dels nadius (un 40 % dels immigrants es concentren en les cinc ocupacions pitjor pagades). Però la mobilitat assolida en el temps (cinc anys) pels llatins és força elevada. Aquí la raó no pot ser la llengua (ja la coneixien), sinó la interacció social; no és aquest el cas dels immigrants africans, que tenen menor mobilitat, especialment en el cas de les dones africanes, per a qui fins i tot no es detecten canvis de rang. Per tant, les dones africanes sembla que s'haurien de configurar com a primer objectiu del Programa d'Acollida pels guanys potencials assolibles.

Capital social

Sobre la base del primer càlcul efectuat, s'aproximen ara aquells beneficis més intangibles, menys de mercat, que també són efecte derivat del Programa d'Acollida i que es concreten en una major cohesió (capital social). Aquests es podrien valorar, entre altres vies, per la reducció de costos de programes d'emergència social i subsidi en prestacions no contributives, realitzats a escala local,⁵ o per la reducció d'altres actuacions correctores per a mantenir nivells de desigualtat acceptables a la vista de les diferències socials sorgides. La idea conductora per al càlcul d'un valor ombra que reflecteixi la millora de la cohesió social i del capital social, imputable al pla d'acollida aquí estimat, parteix de la disposició dels índexs de capital social

desenvolupats per l'Ivie - Fundació BBVA, tant en sèrie temporal com en sèrie transversal (per províncies a l'Estat espanyol i per països de l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic, OCDE).

El valor del capital social augmenta quan creix el PIB per capita d'una província, mentre que disminueix quan el percentatge de població estrangera respecte de la població total és més gran.

Això ens permet realitzar regressions contra la variació relativa, preferentment dels fluxos migratoris (en el nostre cas de població immigrada) en la composició social (percentatge de la composició de nadius en relació amb els arribats recentment), controlant per l'augment de la renda, per tal d'aïllar l'efecte d'una variable respecte de l'altra. Concretament, el model que hem estimat, per la seva major capacitat explicativa i la significativitat dels seus regressors, consisteix en una regressió lineal mitjançant mínims quadrats ordinaris. En aquesta regressió, el valor dels serveis del capital social (mesura del volum de capital social productiu) de les diferents províncies és la variable dependent i la proporció d'immigrants sobre el volum total de la població i el producte interior

brut (PIB) *per capita* d'aquestes són les variables explicatives o independents per a l'any 2001. Aquest és el darrer any per al que hi ha informació per elaborar aquest índex.

Tant en la regressió simple com en la regressió realitzada sobre la transformació logarítmica de les variables, els signes d'aquestes variables mostren com el valor del capital social augmenta quan creix el PIB *per capita* d'una província, mentre que disminueix quan el percentatge de població estrangera respecte de la població total és més gran. Concretament, s'observa que quan aquesta proporció augmenta un 1 %, el valor dels serveis de capital social disminueix en un 0,055 %. A partir d'aquest resultat derivem quin és el guany econòmic que es produirà gràcies a la implementació d'un Programa d'Acollida que redueixi el deteriorament relatiu sobre el capital i la cohesió social. Per l'evolució de la composició de la població a Catalunya per als propers anys, establim la hipòtesi que els beneficiaris dels serveis prestats per la Llei d'Acollida no causen el deteriorament que hem estimat en termes de depreciació de capital social. El volum que representen els beneficiaris del Programa d'Acollida sobre el flux d'entrada d'immigrants⁶ se situa entre el 41,67 % per a l'any 2009 i el 45,30 % per al 2015.

Per conèixer quina és la recaptació addicional que aquest increment de la renda pot

generar, hem d'utilitzar un indicador d'elasticitat de la recaptació impositiva. En un estudi de J.L. Raymond i M. González-Páramo (1988) –que tot i no ser gaire recent representa un dels estudis més complets de l'elasticitat de la recaptació impositiva a Espanya, vista la llarga sèrie temporal analitzada (1955-86)–, s'estima l'elasticitat de recaptació d'impostos respecte al PIB en 1,125. A la regressió s'inclouen altres variables explicatives com la recaptació d'anys anteriors, el PIB d'anys anteriors o el dèficit de les administracions públiques espanyoles. En un altre estudi (LÓPEZ-CASASNOVAS i CASTELLANOS, 2005) es realitza un càlcul més simple, però amb dades actualitzades per a Catalunya (1986-2001), del qual s'estima una elasticitat de 1,208, força pròxima a la presentada anteriorment, i que utilitzarem en el nostre cas pel fet que és més recent, seguint el següent càlcul:

$$\Delta\%T_t = \varepsilon_{PIB,t} \times \Delta\%PIB_t$$

Per conèixer quina és la recaptació addicional que aquest increment de la renda pot generar, hem d'utilitzar un indicador d'elasticitat de la recaptació impositiva.

Principals resultats

D'acord amb els supòsits que s'han realitzat en els càlculs previs, s'han definit tres esce-

naris segons les previsions sobre l'evolució de l'economia (creixement del PIB, inflació i creixement de les rendes salarials) i la influència dels impactes sobre les condicions en el mercat laboral: conservador, moderadament favorable i favorable.

En tot cas, es pot distingir quins són els efectes socials esperats i quins els recursos que podrà obtenir el sector públic per a finançar aquest Programa:

- ▶ Els efectes derivats de la implementació del Programa d'Acollida que repercutirien, directament, en forma de beneficis o rendes salarials addicionals (majors retribucions derivades d'una productivitat més elevada) percebudes pels potencials beneficiaris del Programa (treballadors que s'incorporen al mercat laboral) i, indirectament, en el creixement econòmic atribuïble a una potencial millora de la cohesió social.
- ▶ L'increment de recaptació per part de les diferents administracions que prové d'una major tributació d'aquests nous treballadors, derivada dels augments salarials i de la incorporació al mercat laboral de població que es trobava inicialment inactiva.

Els quadres 1, 2 i 3 mostren el resum dels resultats agraats.

El quadre 4 mostra el resum dels costos previstos de la implementació del Programa.

Quadre 1. Beneficis associats a la Llei d'Acollida. Escenari conservador

RESUM DELS BENEFICIS								
BENEFICIS ECONÒMICS COMPUTATS PELS BENEFICIARIS								
Primes salarials		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Coneixements lingüístics	Estimació empírica	6.620.363	7.565.864	8.329.501	8.938.908	9.569.808	10.222.202	10.896.088
Coneixement entorn	Estimació empírica	3.692.125	8.059.235	13.014.504	18.481.683	20.195.886	21.724.573	23.191.899
Capital social	Previsió de creixement mitjana baixa	2.460.869	2.788.178	3.000.217	3.177.230	3.364.687	3.563.203	3.773.432
Total		12.773.357	18.413.276	24.344.223	30.597.821	33.130.381	35.509.978	37.861.419
RECAPTACIÓ ADDICIONAL SECTOR PÚBLIC								
Impostos immigrants		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Derivats de la prima de coneixement lingüístic	Estimació empírica	2.648.145	3.026.346	3.331.801	3.575.563	3.827.923	4.088.881	4.358.435
Derivats de la prima de coneixement de l'entorn	Estimació empírica	886.110	1.934.216	3.123.481	4.435.604	4.847.013	5.213.897	5.566.056
Creixement econòmic								
Capital social	Escenari de creixement mitjà baix	1.149.694	1.302.609	1.401.672	1.484.371	1.571.948	1.664.693	1.762.910
Total		4.683.949	6.263.171	7.856.953	9.495.538	10.246.884	10.967.472	11.687.401

Font: Elaboració pròpia.

▲ S'estima que dues tercers parts dels potencials usuaris del Programa podran obtenir en la seva incorporació al mercat laboral les primes salarials calculades.

Quadre 2. Beneficis associats a la Llei d'Acollida. Escenari moderadament favorable (I)

QUADRE BENEFICIS								
BENEFICIS ECONÒMICS COMPUTATS PELS BENEFICIARIS								
Primes salarials		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Coneixements lingüístics	Estimació empírica amb increment d'ocupació estimada	6.991.103	7.989.552	8.795.954	9.439.487	10.105.717	10.794.645	11.506.269
Coneixement entorn	Estimació empírica amb increment de població estimada	3.898.884	8.510.552	13.743.316	19.516.657	21.326.856	22.941.149	24.490.645
Capital social	Previsió de creixement mitjana baixa	2.460.869	2.788.178	3.000.217	3.177.230	3.364.687	3.563.203	3.773.432
Total		13.350.856	19.288.282	25.539.487	32.133.374	34.797.260	37.298.997	39.770.346

Quadre 2. Beneficis associats a la Llei d'Acollida. Escenari moderadament favorable (II)

RECAPTACIÓ ADDICIONAL SECTOR PÚBLIC								
Impostos immigrants		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Derivats de la prima de coneixement lingüístic	Estimació empírica amb increment d'ocupació estimada	4.194.662	4.793.731	5.277.572	5.663.692	6.063.430	6.476.787	6.903.762
Derivats de la prima de coneixement de l'entorn	Estimació empírica amb increment de població estimada	935.732	2.042.532	3.298.396	4.683.998	5.118.445	5.505.876	5.877.755
Creixement econòmic								
Capital social	Escenari de creixement mitjà alt	1.149.694	1.302.609	1.401.672	1.484.371	1.571.948	1.664.693	1.762.910
Total		6.280.088	8.138.873	9.977.640	11.832.061	12.753.824	13.647.356	14.544.427

Font: Elaboració pròpia.

▲ Es preveu un increment del 5,6% sobre la dada de referència d'ocupació, i d'un 1% sobre l'IPC de l'Índex Salarial Mitjà.

Quadre 3. Beneficis associats a la Llei d'Acollida. Escenari favorable

QUADRE BENEFICIS								
BENEFICIS ECONÒMICS COMPUTATS PELS BENEFICIARIS								
Primes salarials		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Coneixements lingüístics	Estimació empírica amb increment de població ocupada	7.119.207	8.135.952	8.957.129	9.612.455	10.290.893	10.992.444	11.717.109
Coneixement entorn	Estimació empírica amb increment de població ocupada	3.970.327	8.666.498	13.995.147	19.874.278	21.717.646	23.361.519	24.939.408
Capital social	Previsió creixement mitjana alta	2.472.488	2.788.178	3.014.383	3.192.231	3.380.573	3.580.027	3.791.248
Total		13.562.022	19.590.627	25.966.659	32.678.964	35.389.112	37.933.990	40.447.765
RECAPTACIÓ ADDICIONAL SECTOR PÚBLIC								
Impostos immigrants		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Derivats de la prima de coneixement lingüístic	Estimació empírica amb increment de població ocupada	4.271.524	4.881.571	5.374.278	5.767.473	6.174.536	6.595.467	7.030.265
Derivats de la prima de coneixement de l'entorn	Estimació empírica amb increment de població ocupada	952.878	2.079.959	3.358.835	4.769.827	5.212.235	5.606.765	5.985.458
Creixement econòmic								
Capital social	Escenari de creixement mitjà alt	1.155.122	1.308.759	1.408.290	1.491.379	1.579.370	1.672.553	1.771.234
Total		7.731.779	9.804.627	11.789.802	13.766.544	14.793.308	15.790.797	16.791.054

Font: Elaboració pròpia.

▲ Es preveu un increment d'un 1% sobre l'IPC de l'Índex Salarial Mitjà.

Quadre 4. Resum dels costos previstos*

COSTOS LLEI							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Cost total desplegament de la Llei d'Acollida	41.288.940	47.130.474	53.161.624	56.427.196	59.692.767	62.958.339	66.223.910
Cost net addicional de la Generalitat de Catalunya	33.306.700	38.908.767	44.693.266	47.693.124	50.692.982	53.692.840	56.692.698

* D'acord amb la previsió inicialment formulada al febrer del 2008.

Font: Secretaria per a la Immigració, Departament d'Acció Social i Ciutadana de la Generalitat de Catalunya

▲ Una part significativa del cost el programa el recupera el sector públic.

Comentaris als resultats observats

Una part significativa del cost del Programa el recuperaria el sector públic (fins al 30%) a través d'una major recaptació (imposició sobre la renda i cotitzacions socials, i també a través d'altres impostos derivats del creixement econòmic i en el component associable a la millora del capital social del país), alhora que els beneficis socials computats arribarien fins al 70% del cost del Programa.

En el valor net resultant (beneficis socials o ingressos fiscals addicionals, menys el cost d'implementació del programa), s'hauria d'incloure també el que podria suposar, com a prima addicional, el coneixement del català per sobre de la prima del castellà. En aquest cas s'observa una valoració social superior, però resulta difícil d'identificar i quantificar en termes econòmics. A mode il·lustratiu, si consideréssim un plus del 10% sobre les primes abans computades, suposaria un

increment de beneficis que a cadascun dels tres escenaris estimats elevaria la part corresponent a la prima lingüística a l'entorn del 5%.

Cal assenyalar que es podria considerar l'efecte combinat dels diferents factors positius que el Programa pot crear: no tan sols amb la incorporació de més passius al mercat de treball, sinó també en l'efectivitat de l'abast del Programa per sobre del que hem contemplat. Alguns dels efectes econòmics favorables a la reducció dels diferencials entre ingressos i costos públics i socials més que probables serien: l'aparició de bases fiscals més elevades derivades de l'emergència d'economia submergida, una pressió fiscal més normalitzada quant a tipus efectius dels immigrants respecte a la del conjunt de la ciutadania, etc. També caldria afegir la recaptació addicional que generaria en imposició indirecta i en tributació local (en consums, generals i especials, béns immobles, estalvis, remeses...), associada al creixement de la

retribució dels beneficiaris. Pel que fa als efectes generals sobre el creixement econòmic, la nostra anàlisi ha fet només el còmput plausible dels beneficis derivats de la millora econòmica de la integració sobre el capital social, d'acord amb l'elasticitat recaptatòria general (efecte computat a través de les dades IVIE, i no dels beneficiaris, que hem assumit amb una fiscalitat més baixa), i no sobre la resta. Aquesta opció podria resultar més discutible i erosionar la credibilitat del conjunt de l'avaluació efectuada als ulls d'alguns.

De manera similar es podria considerar, també, l'efecte addicional de creació d'ocupació vinculat al funcionament del mateix Programa, per la via de treball directe o induït per la via de la concertació d'alguns dels serveis que es desenvoluparan en el programa. Aquest impacte aquí no s'ha computat, atesa la seva naturalesa de transferència distributiva, en condicions normals de mercat de treball. Des de l'òptica de l'avaluació social, cal afegir a aquestes valoracions

els beneficis globals (externalitats positives) per al conjunt de la comunitat, és a dir, els beneficis indirectes que rebrien els ascendents i descendents dels usuaris del Programa, en forma d'un millor benestar (millor ocupació i més retribució per als actius vol dir també millor qualitat de vida per als passius: capital humà amb més i millor atenció a l'educació dels nens, més cura de l'entorn social contra l'exclusió de les persones menys afavorides, etcètera). També podria valorar-se addicionalment el benefici per a la

resta de la societat de tots aquells factors no considerats en els indicadors de capital social utilitzats en la metodologia IVIE, com una menor precarietat, menys necessitat d'actuacions públiques i privades en situacions d'emergència social, etc.

Si aquests factors rebessin un valor ombra equivalent al 145 % de la resta de beneficis en un primer moment –tot i que disminuís considerablement en els anys successius fins a situar-se a l'entorn al 40 % a partir del

quart període–, el programa trobaria ja el seu nivell de valor net positiu. Aquesta quantitat relativitzada sembla prou raonable, atesa la importància i l'efecte multiplicador de les externalitats no computades, tal com hem esmentat, i en particular en un context de fort impacte sobre el teixit social i cultural que ha generat una immigració tan important com la viscuda a Catalunya a l'última dècada, i en el qual ha restat absent una actuació política amb un veritable programa social d'acollida.

GUILLEM LÓPEZ I CASASNOVAS

Doctor en Economia Pública per la Universitat de York i llicenciat en Ciències Econòmiques i en Dret per la UB. Catedràtic d'Economia de la UPF i conseller del Banc d'Espanya.

Ha estat vicerector d'Economia i Relacions Internacionals i degà de la Facultat de Ciències Econòmiques de la UPF i també professor d'Hisenda Pública de la UB, *visiting scholar* a l'Institute of Social and Economic Research (Regne Unit), a la Universitat de Sussex (Regne Unit) i a la Graduate School of Business de Stanford (EUA).

Fou el creador i director del Centre Especial de Recerca en Economia i Salut (CRES-UPF).

És membre del consell de direcció de la Casa de les Llengües i del consell consultiu d'Òmnium Cultural. Ha rebut el premi de la Societat Catalana d'Economia, el Joan Sardà Dexeus i el Premi Ramon Llull.

GABRIEL FERRAGUT

Professor associat del Departament d'Economia i Empresa i investigador del Centre de Recerca en Economia i Salut de la UPF.

ANA MOSTERIN

Professora associada del Departament d'Economia i Empresa i investigadora del Centre de Recerca en Economia i Salut de la UPF.

CATIA NICODEMO

Professora associada del Departament d'Economia Aplicada de la UAB i investigadora de l'Institute for the Study of Labor (IZA)

Notes

1. Tot apunta que la variable de la durada de la residència en el país de destinació recull un efecte diferent i addicional a l'adquisició del capital lingüístic i coneixement del medi.
2. Aquests dos darrers termes s'inclouen al quadrat, ja que la teoria econòmica i estudis empírics previs demostren que, amb els anys, els ingressos augmenten de manera decreixent en el mercat laboral i en el lloc de destí. Vegeu, per exemple, BEN-PORATH 1967, MINCER 1974, CHISWICK 1978.
3. Vegeu, per exemple, MCMANUS ET AL. (1981); TAINER (1988); CHISWICK (1991); CHISWICK i MILLER (1992, 1995, 1998).
4. El Programa, per exemple, preveu unes 10/12 hores de coneixements laborals genèrics (drets, com fer un currículum, com és un contracte, etcètera), una visita al Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC), una atenció personalitzada i una inscripció com a demandants d'ocupació. Això pot tenir un impacte important, ja que el gruix recent de la immigració és la familiar (el 2007 es van donar a Catalunya 53.000 autoritzacions per reagrupament familiar davant de 35.000 autoritzacions inicials per a treballar). Molta d'aquesta població pensa que no pot treballar (al permís hi diu «*permiso de residencia sin autorizacion de trabajo*»), tot i que sí que ho pot fer si fa un tràmit relativament senzill a la delegació del Govern i té una oferta de treball. L'efecte sobre l'increment de la taxa d'activitat, especialment de joves i dones, pot ser força rellevant d'acord amb la conjuntura econòmica del moment. Al juny, a la província de Barcelona, es computaven a l'entorn de 80.000 reagrupats, 5.000 majors de 65 anys, 25.000 menors de 6 anys, i dels 50.000 restants només n'hi havia 1.000 d'alta a la Seguretat Social, la qual cosa mostra la importància del diferencial comentat. Com a resultat, i per a aquest subgrup, no és que es pugui incrementar un 4 o un 12 % el seu sou, sinó que pot haver-hi un sou on no n'hi ha, si bé probablement no tots s'inscriran al mercat de treball.
5. Així, en comptabilitat de costos, se sap, per la informació disponible (Estadística d'utilització de la Diputació de Barcelona), quina n'és la utilització mitjana dels serveis socials per part dels immigrants en una mostra de 50 municipis de la província. A través de l'establiment de preus ombra, coneixem la potencial reducció de marginació i delinqüència que la utilització dels mecanismes de cohesió social que pugui estar provocant.
6. En aquest cas també considerem que es manté el volum d'entrada anual mitjà observat per al període 2001-2006 (INE, Estadística de Variaciones Residenciales, 2007).
7. PIB en valors constants com a única variable explicativa de la recaptació en valors constants.
8. D'acord amb la previsió inicialment formulada al setembre de 2008.

Bibliografia

- ABBOT, M.G.; BEACH, C.M. (1987). *Immigrant Earning Differentials and Cohort Effects in Canada*. Discussion paper núm. 705. Institute for Economic Research, Queen's University.
- ALDAS, J.; GOELRICH, F.; MAS, M. (2007). *Consumo de los hogares y distribución de la renta en España (1973-2003). Una perspectiva regional*. Fundación Caixa Galicia.
- ALEXANDER, M.A. (2007). «Determinants of Social Capital: New Evidence on Religion, Diversity and Structural Change». *British Journal of Political Science*, 37: 2, p. 368-378.
- AMUEDO-DORANTES, C.; DE LA RICA, S. (2007). «Labour Market Assimilation of Recent Immigrants in Spain». *British Journal of Industrial Relations*, 45:2, p. 257-284.
- AMUEDO-DORANTES, C.; DE LA RICA S. (2007). *Immigrants' Responsiveness to Labor Market Conditions and their Impact on Regional Employment Disparities: Evidence from Spain*. FEDEA, document de treball, 34.
- BEN-PORATH, Y. (1967). «The Production of Human Capital and the Lifecycle of Earnings». *Journal of Political Economy*, 75, p. 352-365.
- BERMANE et al. (2000). *Language-Skill Complementarity: Returns to Immigrant Language Acquisition*. Boston: Boston University.
- BORJAS, G. J. (1995). «The Economic Benefits from Immigration». *The Journal of Economic Perspectives*, 9: 2, p. 3-22.
- CASTELLANOS, A.; LÓPEZ CASASNOVAS, G. (2005). «El uso del análisis coste-beneficio en la estimación de la posibilidad de rescate de las autopistas». *Ekonomiaz*, I: 60, p. 168-191.
- CHEONG, P. H.; EDWARDS, R.; GOULBOURNE, H.; SOLOMOS, J. (2007). «Immigration, Social Cohesion and Social Capital: A Critical Review». *Critical Social Policy*, vol. 27, núm. 1, p. 24-49.
- CHISWICK, B.R. (1991). «Speaking, Reading, and Earnings among Low-skilled Immigrants». *Journal of Labor Economics*, 9, p. 149-170.
- CHISWICK, B.R.; MILLER, P. (1992). «Language in the Immigrant Labor Market». A: B.R. CHISWICK, (ed.). *Immigration, Language and Ethnic Issues: Canada and the United States*. Washington DC: American Enterprise Institute, p. 229-296.
- CHISWICK, B.R.; MILLER, P. (1988). «Earnings in Canada: The Roles of Immigrant Generation, French Ethnicity, and Language». *Research in Population Economics*, 6, p. 183-224.
- CHISWICK, B.R. (1978). «The Effect of Americanization on the Earnings of Foreign-born Men». *Journal of Political Economy*, 86: 5, p. 897-921.
- CHISWICK, B.R.; MILLER, P.W. (1995). «The Endogeneity Between Language and Earnings: International Analyses». *Journal of Labor Economics*, 17, p. 151-200.
- CHISWICK, B.R.; MILLER, P.W. (2007). *The Economics of Language, International Analyses*. Routledge Studies in the Modern World Economy. Londres: Routledge.
- CHISWICK, B.R.; REPETTO, G. (2001). «Immigrant Adjustment in Israel: Literacy and Fluency in Hebrew and Earnings». A: DJAJIC, S. (ed.), *International Migration: Trends, Policy and Economic Impact*. Nova York: Routledge, p. 204-228.
- COLECTIVO IOÉ (1998). *Trabajadores inmigrantes en el sector de la construcción*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Instituto de Migraciones y Servicios Sociales (IMSERSO).
- CONDE-RUIZ, J.I.; GARCÍA, J.R.; NAVARRO, M. (2008). «Inmigración y crecimiento regional en España». Colección Estudios Económicos 09-08, Serie Inmigración, CÁTEDRA Fedea – Grupo Banco Popular.

- CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL (2004). *Informe sobre la inmigración y el mercado de trabajo en España*. Madrid: CES.
- CRETICOS, P.A.; SCHULZ J.M., BEEPER, A.; BALL, E. (2006). *The Integration of Immigrants in the Workplace*. Oak Park: Institute for Work and Economy.
- DELEGACIÓN DEL GOBIERNO PARA LA EXTRANJERÍA Y LA INMIGRACIÓN. *Anuario estadístico de extranjería 2000-2006*. Observatorio Permanente de la Inmigración. Disponible a: <http://www.mir.es/dgei>.
- DEVRIES, J.; VALLÉE, F.E. (1980). *Language Use in Canada*. Ottawa: Statistics Canada.
- DEVORETZ, D. (2006). «Immigration Policy: Methods of Economic Assessment». *International Migration Review*, 40:2.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2007). *Indicadors de gestió de serveis municipals. Guia d'interpretació. Resultats any 2006*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- EUROPEAN COMMISSION DIRECTORATE-GENERAL FOR JUSTICE, FREEDOM AND SECURITY (2004). *Handbook on Integration for Policy-Makers and Practitioners*. Brussel·les: Comissió Europea.
- FERNÁNDEZ-HUERTAS, J.; FERRER I CARBONELL, A. (2008). *Immigration in Catalonia*. Mimeo.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. Diverses ressenyes i estudis sobre usos lingüístics en l'àmbit econòmic. Secretaria de Política Lingüística <http://www.gencat.cat/presidencia/llengcat>. Consultat el febrer del 2008.
- GLAESER, E.; LAIBSON, D.; SACERDOTE, B. (2002). «An Economic Approach to Social Capital». *Economic Journal*, 112 (483, Nov), p. 437-458.
- GRIN, F.; VAILLANCOURT, F. (1999). *The Cost-effectiveness Policies: Case Studies on Wales, Ireland and the Basque Country*. Flensburg: European Centre for Minority Issues.
- HUDSON, M.; PHILLIPS, J.; RAY, K.; BARNES, H. (2007). *Social Cohesion in Diverse Communities*. Londres: Joseph Rowntree Foundation.
- IDESCAT (2006). *Sondeig a la immigració. Estudi pilot sobre el perfil de la immigració marroquina, equatoriana, romanesa i xinesa instal·lada a Catalunya*. R. 357. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- INE (on-line): *Estadística de Variaciones Residenciales. Metodología*. INEBASE, Web INE. Consultat el febrer del 2008.
- INTERVENCIÓN GENERAL DEL ESTADO (2006). *Avance de la actuación presupuestaria de las Administraciones Públicas*. Madrid: Ministerio de Economía y Hacienda.
- IZQUIERDO A. (dir.) (2003). *Inmigración: Mercado de trabajo y protección social en España*. Madrid: Consejo Económico y Social, Colección Estudios.
- IZQUIERDO, A. (dir.) (2006). *Demografía de los extranjeros. Incidencia en el crecimiento de la población*. Bilbao: Fundación BBVA.
- IZQUIERDO M.; JIMENO, J.; ROJAS, J. (2007). *On the Aggregate Effects of Immigration in Spain*. Banco de España. Documentos de trabajo núm. 0714.
- JEAN, S.; CAUSA, O.; JIMÉNEZ, M.; WANNER, I. (2007). «Migration in OECD Countries: Labour Market Impact and Integration Issues». *OECD, Economics Department Working Papers*, 562.
- JIMÉNEZ, J.C. (2006). *La economía de la lengua: una visión de conjunto*. Madrid: Documentos de Trabajo del ICEI-Fundación Telefónica.
- LARIOS, M.J.; NADAL, M. (2007). *L'etat de la immigració a Catalunya. Anuari 2006. Anàlisi jurídica i sociodemogràfica (Vol I). Recull estadístic i legislatiu (Vol II)*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- LÓPEZ CASASNOVAS, G. (dir.) (2007). *Inmigración y transformación social en Cataluña (Vol I). Aspectos socioeconómicos del fenómeno migratorio: las cuestiones relevantes*. Barcelona: Fundación BBVA i Institut d'Estudis Autònoms.
- MARTIN, W.M.; LOMPERIS, A.E. (2002). «Determining the Cost Benefit, the Return on Investment, and the Intangible Impacts of Language Programs for Development». *TESOL Quarterly*, 36: 3, p. 399-429(31).
- MCMANUS, W.; GOULD, W.; WELCH, F. (1981). «Earnings of Hispanic Men: The Role of English Language Proficiency». *Journal of Labor Economics*, 1:101-0.
- MINCER, J. (1974). *Schooling, Experience and Earnings*. Nova York: National Bureau of Economic Research.
- MOTA, F. (2002). «El capital de las autonomías: ¿explica el capital social por qué unas comunidades autónomas funcionan mejor que otras? A: SUBIRATS I HUMET, J.; GALLEGO CALDERÓN, R. *Veinte años de autonomías en España: leyes, políticas públicas, instituciones y opinión pública*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 293-320.
- OLIVER J. (2006). *España 2020, un mestizaje ineludible: cambio demográfico, mercado de trabajo e inmigración en las comunidades autónomas*. Barcelona: Generalitat de Catalunya / Institut d'Estudis Autònoms.
- ORTEGA, J. (2007). *Determinantes del nivel de catalán de los inmigrantes en Cataluña: Un análisis de sección cruzada a nivel comarcal*. FEDEA, Documento de Trabajo 2007-25.
- PAJARES, M. (2007). *Inmigración y mercado de trabajo informe 2007. Análisis de datos de España y Cataluña*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- PASCUAL DE SANS, A. (dir.) (2007). *Redes sociales de apoyo. La inserción de la población extranjera*. Bilbao: Fundación BBVA.
- MONTESINOS, V.; SERRANO, L.; FERNÁNDEZ DE GUEVARA, J.; PÉREZ, F. (2005). *La medición del capital social: una aproximación económica*. Bilbao: Fundación BBVA.
- PRUNÉS, A.; SOLÉ, J. (2002). «Usos, actituds i serveis lingüístics a les empreses associades a la CECOT». *Noves SL.: Revista de sociolingüística*, 3.
- PUTNAM, R.D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- RAYMOND, J.L.; GONZÁLEZ-PÁRAMO, M. (1988). «Déficit, impuestos y crecimiento del gasto público». *Papeles de Economía Española*, 37.
- ROCA, M. (2005). «Estudio de caso: el impacto de la inmigración en Guissona (Lleida)». A: LÓPEZ CASASNOVAS, G. (dir.) *Inmigración y transformación social en Cataluña (Vol I). Aspectos socioeconómicos del fenómeno migratorio: las cuestiones relevantes*. Barcelona: Fundación BBVA i Institut d'Estudis Autònoms.
- SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA DEL DEPARTAMENT DE LA PRESIDÈNCIA I L'IDESCAT (2004). *Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- SECRETARIA PER A LA IMMIGRACIÓ (2005). *Pla de Ciutadania i Immigració 2005-2008*. Barcelona. Generalitat de Catalunya Departament de Benestar i Família Secretaria per a la Immigració.
- TAINER, E. (1988). «English Language Proficiency and Earnings Among Foreign-Born Men». *Journal of Human Resources*, 23(1), p. 108-122.
- VELTMAN, C.J. (1983). *Language Shift in the United States*. Nova York: Mouton.
- ZETTER, R.; GRIFFITHS, D.; SIGONA, M. (2006). *Immigration, Social Cohesion and Social Capital: What are the Links*. Nova York: Joseph Rowntree Foundation.

